

Spør en seg selv om hvilke alternativ som vil passe best for Forsvaret, så kommer en ikke forbi spørsmålet om hva en har behov for og som budsjett og regnskap skal gi. Det første som klart skiller seg ut, er at det må foreligge en plan over hvilke oppgaver Forsvaret skal løse, — helst med angivelse av minimum og maksimumsgrense for disse oppgaver — og hvilke enheter en må ha for å løse disse oppgaver. Det er behov for et gjennomarbeidet programbudsjett som går over flere år. For at dette programbudsjett skal kunne utarbeides, er det nødvendig med kostnadstall for hva de enkelte ledd koster. Uten slike kostnadstall for enhetene er det vanskelig — for ikke å si umulig — å finne frem til hvilke enheter en har mulighet for å etablere innen den økonomiske ramme. Å foreta en vurdering av hvilke alternative forsvarssystemer en skal velge mellom uten å vite hvilke økonomiske ressurser det enkelte system krever og vil kreve i fremtiden, blir selvfølgelig også vanskelig, nærmest gjeting. Budsjett og regnskap bør derfor legges opp slik at disse opplysningene kan trekkes ut derfra.

Et programbudsjett eller funksjonsbudsjett med tilhørende regnskap kan gjennomføres uten for store administrative kostnader og omlegninger. Utgiftene kan da i regnskaper belastes de enkelte ledd uten endring av nåværende artsgrupperte kontoplan. Dette skulle være mulig ved at f.eks. hvert ledd en ønsker å få kostnadsoversikt over gis en kode foran nåværende artsgrupperte kontonummer. En del fellesutgifter, f.eks. brensel, bygningers drift o.l., må fordeles etter anslag. Det er å anta at disse utgiftene neppe vil overstige 10% av det totale driftsbudsjett og således ikke influere i vesentlig grad på en riktig utgiftfordeling. Det blir straks mer komplisert dersom en ønsker å fordele støtteleddene på de ledd som nyter godt av støt-

teleddenes ytelser. Forsvaret må her gjennomføre samme prinsipp som NSB anvender for sitt ansvarsbudsjett, nemlig at ansvaret for utgiften påhviler og belastes det ledd som produserer ytelser.

Parallelt med arbeidet med et programbudsjett (en langtidsplan) må det etableres et kontrollsystem (rasjonaliserings- og effektivitetsgruppe) slik at budsjettgrunnlaget kan tjene det formål å gi planleggende, bevilgende og kontrollerende myndigheter tilstrekkelig orientering og det nødvendige grunnlagsmateriale for sin planlegging og kontroll.

Programbudsjett og tilhørende regnskapsoversikter må sendes de enkelte stasjoner til vurdering og uttalelse, spesielt med henblikk på tiltak som kan øke effektiviteten.

Forslag om omlegging av tjenesten i den hensikt å øke effektiviteten medfører ofte en utgiftsforskyvning i forhold til vårt artsbudsjett. Den kontoplan som for tiden anvendes i Statsbudsjettet er meget anvendelig når det gjelder sammenligning mellom utvikling i den statlige sektor og økonomien som helhet. Når det gjelder å vurdere effektiviteten, f.eks. med sikte på å minimalisere kostnadene for å nå et bestemt mål, er kontoplanen ik-

ke tilsvarende hensiktsmessig. Det må derfor gis adgang til slike utgiftsforskyvninger når dette har sin begrunnelse i rasjonalisering og effektivisering så lenge utgiftene holdes innen den totale ramme.

Bruk av prestasjonsbudsjett bør også prøves ved f.eks. skolene som et ledd i rasjonaliserings- og effektivitetsbestrebelsene. Et godt resultat synes her mye å avhenge av det forarbeide en gjør i form av beregning av de normtall som må legges til grunn.

De nye budsjettformer er kommet for å bli. At de har noe å gi, i første omgang som et supplement til vårt nåværende artsbudsjett, synes meget klart. Mye kan imidlertid avhenge av en veloverveiet innføring, idet man hele tiden må ha for øye de oppgaver de kan og skal løse:

- En klar økonomisk prioritering av oppgavene.
- Maksimum utnyttelse av tilgjengelige ressurser.
- Budsjett- og regnskapstall som muliggjør kontinuerlige rasjonaliserings- og effektivitetsstudier.
- Bedre kostnadsbevissthet og økt ansvarsfølelse for utgiftene ute ved avdelingene.

Jespersen & Thon A/S

Kanalveien 1 og 3

TØNSBERG

VOLKSWAGEN

Salg - Service - Reservedeler

Felttoget i Nordland

Beretning om striden ved Dalselv

Av kaptein Hj. I. Sunde



Maagt er blitt sagt og skrevet om felttoget i Nordland. Mange sitter igjen med det inntrykket som general Lindbäck-Larsen i sin tid formulerte i sin innledning til Tage Ellingers bok «Den forunderlige krig»:

«Det ubegripelige felttog i Nordland, det bedrøveligste kapittel i Norges krig i 1940. Fra kapitulasjonen i Nord-Trøndelag til Bodø's fall var det ikke mulig for 6. Div. å planlegge noe som helst dernede, eller forstå hva som foregikk. Det vi så var at glimrende forsvarsmulig-

heter som naturen hadde gitt oss, smuldret bort, og at det ble klarere for hver dag at den oppgave som var pålagt den siste forsvarssjef, oberst Roscher Nielsen, var uløselig, ikke på grunn av terrenget, ikke på grunn av fienden. Men på grunn av at egne tropper ikke var tropper i det hele tatt».

Og sant nok. Mellom folk tales det sjelden om felttoget i Nordland. Mange er svært i det uvisse med hva som skjedde.

Mens felttoget fra norsk britisk side fortøner seg mørkt, kunne den tyske divisjonssjef, general Feurstein, se tilbake på en meget effektiv framrykning da hans styrker omkring 17. mai 1940 hadde nådd utkanten av Mo i Rana.

Men det er ikke riktig å se tilbake på hele felttoget som en dystre forestilling. Ved enkelte anledninger ble det kjempet meget hardt, og som eksempel på dette tjener striden ved Dalselv. Kampene her er av interesse å studere nærmere fordi de er så godt beskrevet fra forskjellige hold. Således finnes tyske beretninger tillike med norske. Beretninger fra britisk side har også vært relativt lette å få tak i fordi briter i årene etter krigen har reist tilbake til

området og frisket opp hva som hendte hin 17. mai 1940.

Dalselva munner ut i Nordrana ved Stien. Her går veien i en stor bue langs fjorden helt inne ved bratte fjeller. I fjeller på nordsiden av elva finnes det ypperlige stillingsmuligheter. Her går fjellskråningen bratt oppover og gir faktisk et naturlig personellhinder på sine steder. I tillegg til dette er elven meget vanskelig, tildels ikke vadbar i vår løsløsning. Når det ligger dyp råtten snø i tillegg til de naturlige lendehindringer, fortøner stillingen seg ennå mer tilkøkken- de sett fra en forsvarers synspunkt. Stillingsens vestre flanke er Rana-fjorden, som reduserer adkomstmulighetene ytterligere.

Det var i disse stillinger at BN I. Scots Guards innretter seg for forsvar i de siste dager før 17. mai 1940.

De forutgående krigshandlinger hadde gitt tyskerne store erfaringer om norsk-britiske styrker og lende-føreforhold. Den tyske framtrygd hadde en meget anstrengende framrykning bak seg. Den hadde passert det vegløse Korgenfjellet på en tid da nordmenn flest anså det for umulig. Tyskerne hadde foretatt en omgående bevegelse på sjøen og landsatt styrker på Hemnesberget. De hadde fått stifte be-

102599

Einar Øgrey

KRISTIANSAND

MEK. VERKSTED

**JERNKONSTRUKSJONER
OLJEFYRINGTANKER
i alle dimensjoner**

Dører og porter. - Trykktanker.
Cyklonanlegg.

LORENTS I. LARSEN

Kirkegt. 28 - Kristiansand S
Sentralbord 26 205

*Aut. Rørlegger — Rørhandel
Varme og Sanitær*

OLJEKAMINER

W. NØRGAARD JENSEN

KRISTIANSAND S.

Leverandør av FRUKT, GRØNNSAKER og POTETER
til alle militære forlegninger

SANDVEN HOTELL

NORHEIMSUND - Telefon 1511

75 SENGGER

Et tradisjonsrikt hotell med moderne selskapslokaler
hvor militære i alle etater er hjertelig velkommen.
Alle rettigheter.

Musikk og dans i
sommerhalvåret.

kjentskap med norsk-britiske styrker under mindre trefninger. Deres oppdrag var enkelt.

Tyskerne skulle med alle mulige krefter støtte fram over Mosjøen— Bodø for å unnsette eller oppta gruppen Dietl som var kommet i en anstrengt situasjon ved Narvik.

På norsk/britisk side hadde tilbaketrekningen vært en serie med skuffelser. Lite koordinert innsetting av egne og allierte styrker og sviktende moral og disiplin hadde gjort situasjonen meget vanskelig.

Et lyspunkt var det da BN I/Scots Guards ankom til området. Innsettingen tydet på at det fra britisk side for alvor var besluttet å sette tropper inn i Mo avsnittet. Den 12. mai ankom troppene, og de innrettet seg umiddelbart for forsvar i stillingen ved Dalselv.

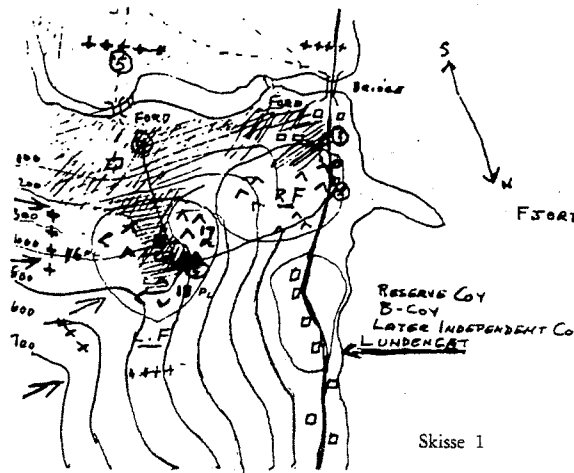
For forsvar av området Dalselv disponerte den britiske bataljons-sjef følgende:

- To geværkompanier
- Ett Independent Company (ca 200 mann)
- Ett halvatteri 25 punds kanoner
- 3 stk Bofors LV kanoner, 40 mm.

Bataljonen hadde etterlatt ett kompani i Bodø området. Ett kompani var disponert ved Yttern, like nord for Mo. I Dalseivstillingen var to kompanier disponert øst for vegen, men ikke særlig langt opp i høyden. Ind Coy var disponert noe tilbake langs vegen, men ikke lenger bak enn at det skulle kunne delta effektivt i forsvaret. Trener var gruppert ved Lundengen.

Skisse nr 1 viser grupperingen slik den ble tegnet av en av de britiske offiserer.

Etter avtale med den norske forsvartssjef i området var enkelte norske styrker disponert inne i fjellet øst for stillingen. Det dreiet seg om tre forsterkede norske skitropper som var gruppert i området Bjerkmoen-Akersvann. Deres opp-



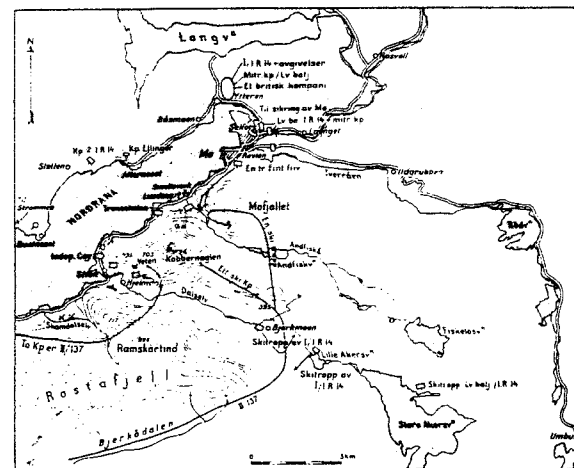
Skizze:

gave var av stor betydning. Tyske patruljer skulle angripes hvor de viste seg. Opplysninger om fienden måtte skaffes. I lokalforsvarssjefens direktiv het det at oppgaven krevde dristighet og evne til å bruke lendet. Se skisse nr 2.

BN I/Scots Guards hadde tidli-

gere ikke vært i kamp i dette området. Men bataljonen besto av soldater med meget god utdannelse og en utmerket disiplin, i motsetning til de tidligere innsatte Ind Coys.

De norske styrker var dårlig utstyrt og deres kampmoral meget



Skisse 2

lav etter tilbakeslagene tidligere.
Desertering hadde minsket kamp-
kraften ytterligere.

Den britiske sjef i området var oblt Trappes-Lomax. Han var egentlig bataljonssjef, men da britiske styrker var disponert andre steder enn i Dalselv lot han sin nestkommanderende overta ledelsen av styrkene i Dalselv. Her mangler våpen og utstyr. På grunn av vanskeligheter med landsettingen og etterforsyningen senere, hadde ikke britene fått tilført det antall krumbanevåpen som de anså som nødvendig å disponere, spesielt i dette tilfelle med en farlig venstre flanke.

I tiden 13—17 mai ble de britiske stillinger utbedret. Broene ble klargjort for sprengning og sprengt. Hovedstyrken ble disponert i tilknytning til veien. Men allikevel var det vanskelig å grave stillinger på grunn av telen.

Den tyske bataljonsjef var oberstløytnant Sorko, en erfaren offiser som tidligere i felttoget hadde vist en mesterlig evne til å lede sin bataljon til avgjørende resultater. Hans bataljon var BN II/137 Geb. Jäg. Rgt. Bataljonen var bl a forsterket med en artilleritropp og en skilpøtetropp.

Bataljonen hadde faktisk vært framrydd for den etterfølgende divisjon heit fra Snåsa. Underveis var fjell- og vinterutrustning blitt rekvirert fra den norske sivilbefolkning. For å spare verdifull tid hadde bataljonsjefen satt i marsj uten dette utstyr. Fremmarsjen hadde gått hurtig til tross for førrefall og sporadisk motstand. Dette skyldtes sikkert for en stor del de tyske styrkers tro på seg selv og den erfarerhet som de hadde vunnet i kamp i Polen.

Da bataljonen etter en overordentlig fysisk prestasjon var kommet over Korgenfjellet, mottok bataljonsjefen nye ordre på Finneid.

Bataljonen skulle fortsatt rykke fram mot Mo for å åpne veien for divisjonen. De tyske etterretninger



LASTEBILKONTORET

Klosteret 24 — Telefon 14 190 — Bergen
Formidler all slags transport-opdrag

Spesialvogner for: Lukkede vogner. Vareombringelse. Møbeltransport for flytting. Inn og utland. Turbuskjøring. Inn og utland. Godstransport. Anleggstransport. Jern og tungtransport. Egenavd. for maskinutleie. Moderne anleggsmaskiner - gravemaskiner - planeringsmaskiner. - Gaffeltrucks - Elektrisk truck for intern lagerkjøring. Bensin. Diesel.

Med utsikt over havnen
og festningen

HOTELL SLOTTSGÅRDEN

byens moderne og intime hotell

All komfort — Ø1 — Vin

Selskapslokaler — Gode parkeringsforhold

Sandbrugt. 3 — BERGEN — Sentralbord 13 717.

Ta en rast på Gullbotn

ALLTID GOD MAT OG GODT STELL

Gullbotn Turistheim

Trengereid — Telefon Bergen 40 930



autex
CLEANER
TIL BILEN

- * AUTEX-cleaner holder bilrutene duggfrie opp til 3 uker.
- * Fjerner trafikkfilm og silicone fra bilrutene.
- * Ypperlig til bilvask — strålende blank bil.
- * Uunnværlig til campingturer — skummer selv i saltvann.

De får AUTEX-cleaner hos Deres kjøpmann eller på de fleste bensinstasjoner. - Veil. pris kr. 5,15.

IMPORTØR K. BERG-KNUDSEN & CO.
Vaisenhusgt. 40 - Telefon 21 267 - Stavanger

var ikke så gode. En sterk stilling ved Dalselv var plottet, men tyskerne visste ikke noe om at britene var kommet til med sin BNI/Scots Guards. De antok at stillingen var besatt av styrker de tidligere hadde kjempet mot.

Da oblt Sorko vurderte situasjonen, formulerte han følgende problemer og muligheter:

- Han måtte overvinne den fiendtlige stilling ved Dalselv for å løse oppdraget.
- Bataljonens hovedstyrke måtte være bundet til veien på grunn av det tidkrevende flankelendet. Den ville her være meget utsatt for engelsk skipsartilleri hvis sjøstridskrefter ble sendt inn i fjorden. Bataljonen hadde nylig ved Elsfjord fått føle hvor ødeleggende slik ild kunne være. Alt måtte derfor satses på en hurtig gjennomføring.
- Norsk/britiske styrker hadde hittil ikke gjort særlig motstand, og de hadde vist seg å være særlig sårbare i flankene.
- Muligheten for å avskjære norsk/britiske styrker en gang for alle var nå tilside hvis det ble sats på kraftig omgjørelse i flanken. Men flankebevegelser av noe format var tidkrevende. Lendet var meget vanskelig. Sneen var råtten nå i vårløsningen. Avdelingen var bare improvisert utstyrt for strid i fjell vinterstid. Spesialutstyr var ikke disponibelt. Norske kart i området var i målestokk 1:100.000 og meget unøyaktige. Mulighetene for at flankebevegelsene kunne gå i stå på grunn av orienteringsproblemer var hele tiden til stede.

På bakgrunn av den foreliggende situasjon bestemte bataljonsjefen seg for følgende plan:

Ett skikompani bestående av bataljonens beste skiløpere væpnet med automatvåpen skulle gå fra Finneid til Kobbernaglen den 16.

mai kl 2100. Ruten var beregnet til å ta 20 timer. Fra 17. mai kl 1700 skulle kompaniet være klar til på ordre å støte britene i flanken.

Samband til kompaniet skulle skje via OP fly avgitt fra divisjonen.

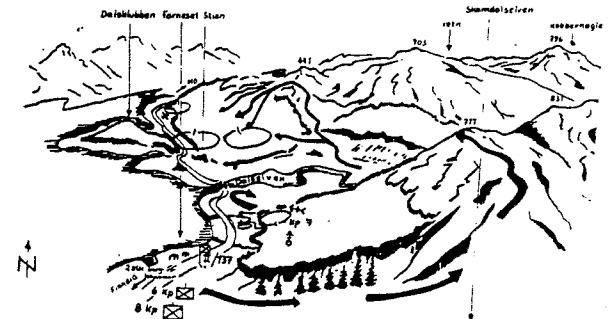
Den underlagte skitropp skulle gå en enda lengre flankebevegelse og avskjære veien ved Mo. Oblt Sorko ville selv med hovedstyrken avmarsjere som framtrygd mot Dalselv.

Kl 1300 begynte den tyske fremrykning mot Dalselv. Kp. 7 var fortroppskompani. Ca kl. 1530 nådde den tyske spiss broen over Dalselva og gikk rett inn i velrettede britiske artilleri- og bk-konstrasjoner. Det oppsto øyeblikkelig tap. Under kraftig ild gikk bataljonen ned langs veien.

Sraks spissen var tatt under ild, søkte bataljonsjefen fremover for å bli klar over situasjonen. Det var umiddelbart klart at britene var sterke. På grunnlag av rapportene, minst EN bataljon med artilleri og bombekastere. Så snart det var bevegelse på tysk side, ble det avgitt ild. Der så ut som om troppene var friske og innstilt på kamp.

Klokken var nå ca 1600. Om en time ville kompaniet som gikk i flanken, være på plass i sine stillinger på Kobbernaglen. Bataljonsjefen bestemte seg for å avvente situasjonen til dette kompani var på plass. Derpå angriper med skikompaniet i flanken og presse på i fronten med støtrevåpen og fortroppskompaniet.

I tiden fremover ble tyngre våpen brakt i stilling. Bataljonsjefen ledet denne operasjon. Bataljonen forøvrig ble beordret i deknning. Etter at tyske støtrevåpen var brakt i stilling, begynte en heftig ildkamp, dog uten at dette så ut til å ha innflytelse på britenes ildkraft. Men den tyske ammunisjonsetterforsyning var ikke kommet i stand. Bataljonen førte med seg sin egen avdelingsammunisjon, men ikke



Skisse 3

mer. Og ildgivningen måtte holdes igjen.

Ettersom tiden gikk uten at bataljonsjefen fikk forbindelse med sin flankestyrke, ble han meget betenkt over utviklingen. Oppklaringsflyer som han hadde fått til disposisjon, meldte at det hadde mistet kontakten. Et skispor førte videre mot Mo, men soldatene var ikke å se.

Imens hadde bataljonsjefen fått rede på at det var briter som var i stilling.

Dette presset ham til å forandre planene. Han fant ut at han ikke kunne vente på forbindelse med skikompaniet. Bataljonen lå meget utsatt til for angrep fra engelske sjøstridskrefter, og derfor var det av betydning å forsøke å trenge forbi fienden så fort som mulig.

Ny plan ble lagt. Se skisse nr 3. Kp 7 skulle bli i sin nåværende stilling og ved aktiv opptreden gi inntrykk av at et frontalt angrep ble forberedt. På grunn av tidsmomentet skulle de andre kompanier foreta et kortere flankerende angrep.

Kp 6 og 8 skulle følge Skamdalselven, gå over hd 717 og opp på hd 441 halvveis til Vetn, her dreie mot vest og angripe britene i flanken med kompani 8 til venstre og 6 til høyre. Kompaniene fikk ordren kl 1900 og satte i

marsj. Kompani 7 holdt kampen vedlike.

I det usedvanlig tunge maiførret slet troppene utrolig i den dype snøen. Men de kom vel ned i dalen og oppdaget en bro over elven som ikke var ødelagt av britene. Kompaniene kom seg opp i en utgangstilling i sørhellingen av Vetn og ble utgruppert.

Kompani 8 angrep på skrå oppover høyden. Kompani 6 fortsatte opp mot toppen for senere å dreie inn og rulle opp stillingene bakfra. Kl 0200 den 18 mai fikk kompani 8 kontakt med britene. Kompaniet fikk en meget hard kamp, tildels mann mot mann. Den var meget bitter og brakte tap på begge sider.

Kompani 8 måtte stoppe opp en stund på grunn av sjenerende ild fra kompani 6 som nå var i gang med sitt angrep. Koordineringen ble nå ordnet mellom de to kompanisjefer ved hjelp av signallys som ble skutt opp for å markere egne fremste tropper.

Kl 1500 om morgenen hadde tyskerne kjempet seg gjennom og britene rømmet stillingen. Under angrepet leder bataljonsjefen ildstøtten fra stillingene til kompani 7.

Angrepet lyktes altså på tross av at bataljonsjefens opprinnelige



Klær og
utstyr for
hele familien

HOS OSS FINNER DE OGSÅ
ET GODT UTVALG I UNIFORMER!

KONTOSALG



1/2 NORBYGG

BYGGEARTIKLER - FERDIGHUS.

Bilavdeling: SIMCA, PLYMOUTH, FARGO
Maskinavdeling: BMC/NOFFIELD, HYMAS, ESSLINGEN
Delelager, rekvisita.

Telefon 23 580 - Sjøgt. 3 - BODØ



Sentralbord: 20 173

EN GROS

DETALJ.

plan falt i fisk og nødvendiggjorde et improvisert og hurtig angrep.

Skikompaniet nådde etter en strabasjøs tur Kobbernaglen hvor det gikk i stilling. Men kompanisjefen fikk ingen ordre. Kompanisjefen hørte kamplarm, men ville ikke foreta seg noe før han var kjent med situasjonen. Han sendte en melding til bataljonen, men denne kom først fram etter at kampene var avsluttet.

Skitroppen mot Mo strøtte på nordmenn og briter ved Mofjellet. Dens egentlige oppdrag ble ikke oppfylt, men troppen oppnådde å forstyrre motstandernes føring av striden.

Tyskerne oppgir sine tap til 3 befal og 11 menige. Ca det dobbelte antall ble såret.

Britene oppdager ganske fort at den tyske fremrykning var i gang. Velretret ild ble umiddelbart avgitt med krumbaneskyts. Omkring kl 1700 tiltok ildkampen fordi tyskerne nå fikk brakt sitt tyngre skyts i stilling. Omkring kl 1800 fikk bataljonen rapport om at norske styrker hadde rapportert at tyske fallskjermssoldater, ca 150 mann, var blitt landsatt på et vann oppe i dalen.

Dette alarmerte britene som nå fant at de stod overfor en kraftig tysk styrke på egen side av elven.

Allerede en time senere kom en norsk gutt løpende og fortalte at tyskerne rykket fram nedover dalen mot britene.

Litt senere så britene selv tyske styrker som kom over fjelltoppen på motsatt side. De kom en og en og med stor avstand mellom hver enkelt mann. Avstanden var imidlertid så stor at kompanivåpnene ikke hadde noen virkning. Men krumbanepåven avgav ild.

For britene syntes dette å være tyskere som senere brakte sine våpen i stilling på motsatt side av elven, åpenbart for å støtte fallskjermavdelingen som kom ned dalen. Noe annet enn ildstøtte regnet ikke britene at disse tyskerne

kunne gi fordi elven under vårfloppen var omtrent umulig å passere.

Senere på kvelden ble det kontakt. Det fremste venstre kompani fikk kontakt først. Kompanisjefen her var den senere Jarlen av Lindsay.

Kampene utviklet seg til meget harde strider fra stilling til stilling. I tillegg ble britene nå oppmerksom på at det også kom tyskere bakut venstre. De første tegn til dette var kontinuerlig oppskyting av signallys fra tysk side samt ildgivning fra tyske automatvåpen med høyere skuddtakt.

Kompanisjefen forsterket venstre flanke med et par lag, men selv om hans fremste venstre tropp var meget hardt presset, fant han ikke å kunne sette inn noe motstøt. Dette både på grunn av kraftig ild fra andre side av elven og den styrke som kom bak stillingen.

Meldinger løp inn om store tap. Men heller ikke fra bataljonen ble noe motstøt satt inn. Litt etter litt ble britene presset tilbake, hele tiden under kamp. Etter egne kilder måtte fremste venstre kompani oppgi definitivt sine stillinger ca kl 0200.

Den tyske tropp mot Mo ble oppdager av norsk/britiske styrker da den søkte nedover mot veien.

En tropp tidligere Finnlandsfrivillige ble etter ordre fra den norske forsvarssjef sendt avsted for å stoppe tyskerne. Det utviklet seg til harde kamper ved Mo.

Den britiske bataljonsjefen i Dalselv fikk også betenkeligheter da meldingen kom om den omgående tyske styrke. Han sendte tilbake sin reserve, Ind Coy nr 1, for å ta seg av denne trusel. En styrke gikk direkte til Mo og tok opp stillinger der, men en styrke under kompanisjefen søkte opp mot fjellet og kom der i kontakt med tyskerne.

Tyskerne ble drevet ennå lenger tilbake og fikk ingen innvirkning på stridens gang utover dette.

Som ny reserve i området Lund-enget ble B-Coy satt inn. Kompaniet fikk ordre om å gå fra Yttern i ilmarsj og besette stillingene. Men kompaniet kom fram uten å ta alvorlig del i striden. Da tilbaketrekingen av bataljonen startet, fikk ikke kompaniet noen ordre om tilbaketreking og ble omgått av tyskerne. Etter en alvorlig strabasjøs tur over fjellet kom kompaniet ned til riksvegen ved Storforshei nord for Mo, hvor det kunne slutte seg til bataljonen.

Skal en knytte noen kommentarer til striden ved Dalselv, er det naturlig å si at den tyske plan måtte være god og vel avpasset etter situasjonen i og med at den lyktes. Men etter oblt Sorkos mening lyktes den ikke mer enn halvt. Han nådde ikke å avskjære styrkene en gang for alle.

Imidlertid er det fristende å se nærmere på enkelte momenter som med full klarhet viser at det for tyskerne stod meget på spill. Ifølge tyske kilder ville en større forsøkelse her medføre alvorlige vanskeligheter for den tyske fremrykning. Muligheten for at britiske skip ville gripe inn var større dess lenger tid en måtte bruke, og muligheten for i så fall å bli skutt opp ble bedømt som meget reell.

Etterforsyning av ammunisjon kunne ikke påregnes med det første. Utover egen avdelingsammunisjon disponerte tyskerne ikke ammunisjon så langt fremme.

Muligheten for forsterkninger var liten. Hvis angrepet ikke lyktes i første forsøk, ville derfor forsinkelsen bli stor fordi nytt angrep ikke kunne igangsettes før normal etterforsyning var igang.

På denne bakgrunn er det interessant å konstatere at oblt Sorko endret sin plan avgjørende og nesten umiddelbart satte igang en ny flankemarsj. I den foreliggende situasjon var hans bataljon splittet og uten samband, hans trumfess, skikompaniet på Kobbernaglen, verdiløst.

Hans opplysninger om fienden og lendet var ufullstendige. Således startet flankemarsjen uten noen forvissning om mulighetene for i det hele tatt å kunne forsere elven innen rimelig tid.

Den britiske reserve var ikke plottet, og bataljonsjefen måtte godta at de to angrepskompaniene var svekket med hensyn til våpen og personell etter avgivelsene til skikompanier.

Han selv fulgte ikke flankebevegelsen og hovedangrepet og hadde derfor ikke mulighet for personlig innvirkning på stridens gang utover det å lede ilden.

Alt i alt syntes odds ikke å være umiddelbart i bataljonsjefens favør. Det er vel rimelig å anta at det var en vanskelig avgjørelse å endre planen med de alvorlige konsekvenser dette ville ha hvis angrepet mislyktes. På den annen side ville en reorganisering med gjenopprettet kontakt innen bataljonen ta sin tid, men allikevel gi angrepet større muligheter for å lykkes.

Den avgjørelse som ble tatt under disse omstendigheter forteller ikke lite om den tyske føringsinitiativ og tro på seg selv i dette tidsrom av krigen. Og at angrepet lyktes på tross av hard motsand, viser også soldatenes kvalitet.

Da oblt Sorko besluttet seg for å sende ut sin skitropp og sitt skikompani, planla han i realiteten angrepet på stillingen ved Dalselv. Han ga skikompaniet 20 timer på å nå fram til Kobbernaglen. Kompanier kom fram etter 23 timer. Beregningen var ganske god. Som tidligere nevnt var føreforholdene forferdelige. Ikke ulikt Korgenfjellet, som lokalkjente nordmenn anså som ufremkommelig.

Bataljonsjefens improvisasjon ved oppsetningen av skikompanier er verd å merke seg.

Kompanie ble satt sammen av de beste skiløpere, uansett kompani og tjenestestilling. De ble utstyrt med automatvåpen som ble samlet

sammen på tvers av bataljonen. De sammensatte tropps- og kompani-enheter, som i strid kan telle så meget, ble derfor opprevet.

At vi hører så lite til de norske enheter som skulle observere, melde og synke tyskerne, er beklagelig. Men ikke desto mindre klarte god tysk sporskjuling og dårlig observasjon fra det tyske fly til sammen å gi det resultat som de norske skitropper var tiltenkt, nemlig å synke den eventuelle tyske flankbevegelse slik at oblt Sorko ikke fikk nytte denne styrke.

Men en strid bør alltid sees fra to sider, og det kan være grunn til å sette søkelyset på den britiske føring. Når vi på den ene side får vite hva som egentlig skjedde på tysk side og på den annen side hva britene mente skjedde, ser vi med en gang hvilken ugunstig situasjon forsvareren kommer opp i hvis hans meldesystem er i utakt med kravet. Og gang på gang faller det en inn hva et effektivt radiosamband ville betydd. Men i 1940 disponertes ikke effektive bærbar feltradiostasjoner. Har man ikke dette klart for seg, kan vurderingene lett få en for stor grad av etterpåklokskap.

Linje var det primære sambandsmiddel. Og for britene var linje av vital betydning. Da tyske krumbanevåpen klarte å sette de britiske feltlinjer ut av drift, ble de britiske kompanier som isolerte øyer hvor bataljonsjefen hadde mindre mulighet til å gripe hurtig og avgjørende inn. Avgjørende er kanskje ordet man kan nytte for å si hva der betydde at illedernettet ble skutt istykker. Etter kampberetningene lammet dette den effektive britiske bruk av artilleriet. Ildgivningen gikk over til å være sporadisk og tilfeldig.

Den britiske bataljon lå bak et meget godt naturlig hinder. Dalselven gikk i vårfloem og var meget vanskelig passabel. Den ene britiske kompanisjef gjennomførte sprengning av en bro litt ovenfor

riksvegen. Han anfører i den anledning at det å falle i elven her ville medføre den visse drukningsdød.

Det er forbausende å konstatere at tyskerne fikk en uskadd bro i hendene. Broen lå ca 3 km ovenfor veien. Sett på bakgrunn av at britene hadde ligget i Dalselv siden 13 mai, er det underlig at denne bro ikke ble ødelagt.

Tyskerne støtte ikke på motstand før de kom til Dalselv. Ved Skamdalselv var broen blitt delvis ødelagt, men den ble ikke forsvart.

Britene hadde ingen feltvakt. Lendet foran byr på mange og gode muligheter for en effektiv feltvakt. Muligheten av å tvinge fienden til utvikling på et tidligere tidspunkt var absolutt til stede.

Reserven var gruppert nede ved veien. Slik reserven var gruppert, hadde den vanskelig for effektivt å gripe inn med motstøt. Overhøyde teller meger når føreforholdene er vanskelige.

Enkelte muligheter kunne kanskje vært bedre utnyttet og gitt tyskerne større vanskeligheter:

- feltvakt som sinkende og vars-lende ledd
- reserven gruppert høyere med større oversikt og innsatsberedskap
- effektiv rekognosering også omkring i stillingens tilstøtende områder for å kunne plote adkomstveger
- effektiv observasjon- og varslingsjeneste. Britene ble på mange måter overrasket av den hurtighet og kraft tyskerne nytter i sitt flankangrep.

Således er det grunn til å anta at den tyske føring med sin ukkoordinerte og lite planlagte innsats hadde sitt motstykke på britisk side, og at dette var med på å legge grunnlaget for den tyske suksess. Tallmessig var styrkene ikke så langt fra jevnbyrdige, dog med klar tysk overvekt hva angår avbalsert utrustning.

Men tyskerne møtte her en besultsom og avgjørende motstand som var helt ukjent for dem fra de kamper de tidligere hadde kjempet fra Snåsa. Her møtte de for første gang soldater som var villige til å kjempe og som hadde disiplin til innbitt kamp i stillingen. Mange kamper av denne type kunne ikke tyskerne kjempe uten at det ville ta brodden av den hittil hurtige fremmarsj. Hovedmotstanden var ikke knekket og utsiktene ikke umiddelbart lyse.

Innledningsvis nevnte jeg et sitat av general Lindbäck-Larsen. Sitatet har vakt strid og vekket følelser og diskusjon. Men hvis det også kunne vekke interesse for kampene i området og derved skape motivering for et nærmere studium av felttoget her, ville det kunne gi den enkelte offiser et utmerket faglig taktisk utbytte. Felttoget er rikt på alle de forhold som gir suksess og nederlag. Det går i typisk norsk lende som stiller de største krav til taktisk skjønn og riktige situasjonsbedømmelser, til improvisasjon og elastisitet.

Og sist, men ikke minst, tilgjengelig litteratur er så detaljert og rikelig at en selv kan engasjeres med personlige synspunkter og løsninger.

* * *

Kildehenvisninger:

Krigen i Norge:
Operasjonene til lands i Nord-Norge, bind I og II.

Tage Ellinger:
Den forunderlige krig.

Alex Buchner:
Kampf im Gebirge.

Av ikke trykte kilder har jeg benyttet diverse britiske og norske beretninger om kampene.

Skissene er hentet fra:

— Operasjonene til lands i Nord-Norge, bind II.

— Delvis etter ide fra «Kampf im Gebirge».

— Britisk beretning.

Strøtanker omkring «målsetting»

Av oberst K. Plau

I «Røde Orm» sies det om en person: Han har gått udrept for lenge. Om ordet MÅLSETTING kan det sies noe lignende. Det har vært brukt uimotsagt for lenge.

Folk taler så ofte om målsetting for tiden. Innen Forsvaret er det nesten blitt mani. På møter og konferanser finner høy og lav muligheter til å bruke dette magiske ord. Og er det ikke naturlige muligheter, så lager de gjerne noen. Det er som om bruken av ordet gir utøveren en følelse av betydning.

Hva er så målsetting? Hva betyr ordet, og hvorfor brukes det så ofte? Om dette handler denne lille artikkel. Dens beskjedne hensikt er å gjøre de lesere som er brukere av ordet målsetting, oppmerksomme på at ordet kanskje ikke er så imponerende som de selv synes å tro. Ja, at det kanskje ikke egentlig betyr det de tror, og at de derfor ikke alltid sier det de har ment å si når de bruker ordet.

Det kunne, som sagt, være interessant å vite hva ordet målsetting egentlig betyr. I Norsk Riksmålsordbok er ordet ikke å finne. I tilgjengelige landsmålsordbøker har det heller ikke vært mulig å finne ordet. Ei heller i Gyldendals fremmedordbok står det. Det synes således hverken å være riksmål,

landsmål eller fremmedord. Heller ikke i 1953-utgaven av Norsk rettskrivningsordbok (Sverdrup og Sandvei) finnes ordet, men i 1961-utgaven er det kommet inn, dog uten noen forklaring. Vi vet altså hvordan ordet skal skrives, og likeledes kan man vel utlede at det er temmelig nytt i vårt språk. Men noe nærmere dets betydning kommer man ikke på den vei.

Vårt annet morsmål etter krigen, engelsk, gir oss heller ikke synderlig hjelp. Engelsk har en rekke ord som er beslektet med det man synes å tro at målsetting betyr. Det kan nevnes ord som aim, goal, mission, object, objective, target, task. I alle tilgjengelige ordbøker er disse ord oversatt med hensikt, plan, mål, oppdrag, oppgave eller lignende. Målsetting forekommer over hoder ikke.

Så la oss i stedet forsøke å analysere ordet. Målsetting består av to hoveddele, nemlig mål og setting, d v s det å sette. Logisk må dette innebære å sette, d v s fastsette målet, å sette det ut, d v s å gjøre det klart hva målet er. Dette er en prosess, og som enhver prosess har den en begynnelse og en slutt. Den begynner når man tar fatt på å utforme hva målet er, og den vedvarer så lenge denne virksomhet pågår. Når man så er kom-

met dit hen at man vet hva man vil, da er målet satt. Heri inngår naturlig nok selve utformingen av hva målet er, defineringen om man vil. Men når denne prosess er kommet så langt, da er også målsettingen ferdig. Nu kan man gå over på en ny fase i utviklingen. Man kan begynne å arbeide på å nå målet. Men dette er *ikke* en del av målsetningsprosessen. La oss derfor slå fast: Målsetting er den prosess som går ut på å fastsette målet.

Målsettingen er ikke stor eller liten. Den kan være kort eller lang. Den kan være lett eller vanskelig, enkel eller komplisert. Den kan uttrykkes i timer og dager, i vanskeligheter som må overvinnes etc. Men den kan ikke uttrykkes i målets benevnelse. Hvis målet er å bygge opp en FN-styrke på 5000 mann, så er det ikke identisk med at målsettingen er 5000 mann. Den er nemlig ikke engang *mann*. Målsettingen er den prosess som skal føre frem til at vi får klart for oss hvor stor FN-styrke vi burde eller kunne sette opp, om noen.

En målsetting kan ikke nåes. Målsettingen kan fullføres eller avsluttes. Og har målsettingen vært tilstrekkelig realistisk, vil forhåpentlig *målet* kunne nåes. Målsetting og mål er således sproglig og logisk IKKE samme sak. Og dog